

Brașov, 11 Iulie.

Trebuie să revenim adă asu-
pra ciudatului comunicat al ofi-
ciosei „Correspondențe de Pesta”
privitor la atitudinea unor preoți
români în procesul din Sătmăru.

Precum am arătat în nume-
rul de Duminecă, organul ofi-
ciosu ungurescu susține, că „celu
mai însemnatu momentu, ce l'a
scos la ivelă procesul din Sătmăru
au fost mărturisirile unor
preoți de confesiune greco-catolică
și greco-orientală.” Etă ce scrie
„Correspondența de Pesta” des-
pre ei:

„Unu șovinismu ore-care de
colore română-națională se mani-
festă la acești bravi omuți, cari
însă în adevăr nu suntă destoi-
nici de a exercita însiși asupra
credincioșilor de sub păstorirea
loru o influență atâtă de perni-
ciosă, cum li-s'a fost atribuitu
loru și modelului lor Lucaciu.
Cu tôte aceste purtarea preoției
române de dincóce și de dincolo
de muntele Craiului reclamă de-
plina atențiune a cercurilor nós-
tre competente. Nu ne îndoim
că guvernul nostru va veghia
cu băgare de semă; elu se va în-
griji de sigură, ca organele de
statu și comunale să exerciteze
în modu conștientu controlul
loru și se scie fi nu numai „sva-
viter in modo”, ci și „fortiter in
re”. Asemenea clerul înaltu, care
conduce preoția română inferi-
oră, în frunte cu episcopii, va
fi consciu de datoria sa și va în-
griji, ca domni preoți să vedă
de treburile lor preoțesci și să
satisfacă înaltei loru chiamări.”

Cetitorii nósri cunoscu adă în
detaliu mărturisirile ce le-au fă-
cutu preoții români din vorbă în-
naintea tribunalului din Sătmăru.
Ei voru sci prin urmare destul
de bine ce va să dică, când ofi-
cioșii guvernului le impută ace-

toru preoți „unū órecare șovinismu
naționalu românū” și când pre-
tindă, că de-oparte guvernul cu
organele de stat și comunale, ér
de altă parte clerul înaltu rom-
mănu, în frunte cu episcopii, să
vegheze asupra purtării preoției
române.

Nu e lucru ciudat și de risu
dēcă cei mai încarnați șoviniști
unguri, vinu și acasă acum pe
preoții români, cari au figurat
în procesul din Sătmăru, că facu
șovinismu naționalu românū?

Și prin ce și-au manifestat
preoții sătmăreni și selăgeni acest
șovinismu, asupra căruia se cere
ca să vegheze guvernul cu or-
ganele lui? Inființat'au vr'o socie-
tate pentru românizarea Unguri-
loru din acele ținuturi, ori celu
puțin unu asilu de copii cu a-
cestu scopu?

N'au făcutu preoții din ces-
tiune nimic mai multu, decât
s'au dat înaintea tribunalului ca
ceea ce suntă, ca Români, și au
cerut să li se respecte dreptul
de limbă în puterea legilor.

Imprejurarea însă, că au fă-
cutu acesta, cu tôte că aru fi pu-
tut să răspundă și ungurescu la
întrebările judecătorilor unguuri,
li se ia în nume de réu. Etă de
ce li se impută, că au făcutu șo-
vinismu naționalu-romănu.

Departa a mai ajuns șovinismu
celor delă putere dēcă nu
mai pot suferi nici exercitarea
drepturilor celor mai elemen-
tare cetățenesci și dēcă și în a-
cesta vedu unu pericolu!

Până acuma aveam altă ideă
despre ceea ce va să dică șovinismu,
adă ne spun oficioșii unguuri, că
și exercitarea unui dreptu este unu
„órecare” șovinismu. Ce să mai
dicem atunci noi despre aceia,
cari nuși vedu berna în ochiul
loru?

Dér fiindcă e vorba aici de

controlul statului, de aceea ca
guvernul cu organele lui să fiă
„fortiter in re”, și fiindcă se ape-
leză indirectu și la clerul înaltu
romănu ca să le vină în ajutoru
la exercitarea acestui controlu a-
supra purtării preoției române,
avem cause a bănu, că adă
măne se voru face din nou pre-
siuni asupra căpeteniilor nósre
bisericesci, cu scopu de a combate
în germene „șovinismul naționalu
romănu”, care pretinde respecta-
rea dreptului limbei române.

Prevenim dér din parte-ne pe
clerul nostru înaltu și în speci-
alū pe Archierii nósri ca, ivin-
du-se acestu casu, să fiă pregătiți
a da celor, cari în îngâmfarea și
cutezarea lor voescu să se facă
tutori și peste drepturile cetățe-
nesci ale preoției române, a le
da, dicem, răspunsul ce li-se cu-
vine.

DIN AFARĂ

Ocuparea Serbiei. Alianța triplă.

„Tems” din Parisu publică o tele-
gramă, ce a primit' o din Viena și în
care se dice, că aci s'a ținut unu con-
siliu alu coronei, în care s'a discutat
cesiunea ocupării Serbiei de către Austria.
Ministrul de răboiu ar fi declarat, că
pentru acestu scopu aru sta gata două
corpuri de armată. Dér cei din Viena
voescu să aștepte, până ce regele Milanu
va adresa guvernului austriacu invitarea
d'a interveni în Serbia.

„N. fr. Presse” dice, că nici împé-
ratul, nici archiducele Albrecht, nici
ministrul de răboiu nu suntă în Viena,
ca să fi putut ținé unu consiliu; se
miră dec de scirea fôiei franceze. Nu
mai puțin se miră de scirea fôiei ger-
mane „Kreuzzeitung”, care susține, că
presa liberală vieneză subminéză alianța
triplă și lucréză cu irredentiștii Italiei în
favore Franției.

Plecarea Papei din Roma.

Foile franceze au publicat o tele-
gramă din Sevilla, ce se dice că a tri-

mis'o primăria de acolo Papei, spre a-i
aréta, că municipalitatea și-a esprimat
unanimu dorința, d'a-și muta Papa reșe-
dința în acelu oraș. Papa a fost miș-
catu de acéstă iubire fiéscă și prin car-
dinalul Rampollo i-a trimis municipalității
binecuvântarea sa.

„Riforma” din Roma dice, că plecarea
Papei din Roma n'arú avé nici unu te-
meiu. Amenințarea cu plecarea e unu
mijlocu de a spéria, dér Italia nuși va
perde liniștea, căci ea nu i-a datu Papei
prilegiu de a pleca și nici urmărire
n'arú fi pentru Italia atâtă de funeste,
precum se speră. Negreșit — dice fôia
italiană, — nu va lipsi vre-o putere, d'a
împinge, precum se și vorbesce, pe cei
din Vaticanu pe acéstă cale, pentru a
pregăti Italiei perplexității. Nefolosința
astorfelu de siliute însă e dovedită prin
istoria. Fôia amintesce fuga lui Piu IX
și întórcerea lui sprijinită de patru ar-
mate, amintesce mai departe răsbóiele
din 1859 și 1860 și pe cele delă 1866 și
1870, prin care Italia s'a reconstituit,
și întrebă, cum s'ar puté reinol o ast-
felu de încercare? „Italia, dice „Riforma”
ar ținé singură pieptu în contra oricărei
încercări de acestu felu, dér o astfel
de încercare aru fi semnalul unui răs-
boiu generalu. Dēcă așadără Italia n'a
datu nici unu prilegiu de a pleca Papa,
atunci ideea, de a readuce pe Papa cu
armele, spre a reinființa dominațiunea
lumescă și a distruge unitatea Italiei, ar
întémpina greutăți neînvincibile, ca nici-
odată până acum.”

Măsuri militare în Olanda.

Statutele generale olandeze au primit
cu mare maioritate de voturi o propu-
nere a guvernului, d'a se ținé sub stég
contingentulu anului 1884, pentru ca în
casu de nevoi să dispună de șese con-
tingente de câte 11,000 ómeni (66,001).
În motivarea acestei măsurii se dice că
hotărârea din vorbă s'a luat din cauza
împrejurărilor extra-ordinare, în care se
află în continuu Europa, permițend
constituțiunea a se ținé sub stéguri unu
ori mai multe contingente peste nume-
rul normalu de cinc, dēcă e nevoi.

FOILETONULU „GAZ. TRANS.”

(2) CONȘIINȚA LATINITĂȚII ÎNTRE ROMÂNII DIN SECOLII TRECUTE.

Conferință rostită la Ateneu de d-nul V. A. Urechia.
(Urmare.)

Suntă oăți-va ani, la Iași se mani-
festă doctrina umanitarismului, deghizată
sub altu nume, acelu de: „Cosmopolitismu”,
ca opusă patriotismului.

Contra acestui cosmopolitismu, care
nu servește decât totu interesele po-
pórelor, a raselor mari, s'au ridicat în
Ateneu voci cu dragu ascultate. Ami-
cul meu, d-lu Palade, v'a spus altă-
dată, ce este cosmopolitismul și v'a fă-
cut a înțelege adevăratul patriotismu.

Despre cosmopolitismu eu voui
dice, numai în trecutu, cu J. J. Rous-
seau: „Défiez-vous de ces cosmopolites qui
vont chercher au loin dans leurs livres des
devoirs qu'ils dédaignent de remplir chez
eux.” (Aplause.)

Înțeles'am cu toții, guvernati și
guvernanți, acéstă mare idee directivă
a ființei némului nostru?

Eu nu mă încumetu a răspunde.

Ceea-ce sciu și potu spune este, că e tim-
pulu să ne dăm semă de pericolu!

Când lumea imensă slavă ne atrage
prin sute de moduri și mai ales prin
laturea comună, Religiuinea; când lumea
germană este, prin împrejurările nósre
interne, ca și prin cultura ei, facla, în care
se ard musculițele imprudente, așa cred
eu, că nu e vorbă de clacă aceea, care
ne va spune în tôte zilele, să ne menți-
nem osebii de némurile vecine și mari,
prin deșteptata conșiință a origimilor
nósre. (Slave de applause.)

O! Voi muri măreți ai acestei săli,
repercutați din generațiune în genera-
țiune acéstă mântuitoare idee directivă:
„Să rămăncem Români!” (Lungi și repe-
țite applause.)

Acéstă idee directivă nu este năs-
cută de eri și de astăzi. Nu este ea o
armă de luptă între partide; nu este ea
o baterie, cu care vizăm în cutare influ-
ență esternă, ca să favorisăm pe cea-
laltă. Ideile nósre directive nu suntă, v'o
spun dinainte, scara de ajuns la pu-
tere, nici chiar o reclamă electorală
pentru unu scaun de senatoru ori de
deputat. (Ilaritate.)

Vai de poporul, în fruntea căruia se
succed ómeni, fără o statornică și, obșteșce
admisă, idee directivă! (Aplause.)

Istoria unor asemenea popóre nu
va intra, în totu casul, în cadrulu stu-
dielor Ateneului.

Ideea nósra directivă nu este o năs-
cocire nouă, repetă, ci o luminată și consci-
entă învătătură dcla moși și strămoși.

Era nouă póte să ne dea, ori să ne
promită ori și ce bunuri... Dela era ve-
chiă putem însă înveța a spune mare-
lor rase europene că:

„Suntem Români!

„Suntem Latini!”

Acesta este strigătul de recunós-
cere alu heraldilor némului nostru din
secolu în secolu. (Repețite Applause.)

Puneți urechea la glasurile confuze,
abia înțelese încă ale celui mai depăr-
tat trecut al némului nostru; ce
auțiți?

Auțiți pe porcarul Curcubeta pro-
clamându-se de împérat al Romanilor
în luptă cu celelalte némuri eteroetnice.

Dēcă d-nul N. Ionescu nu se îmbol-
năvia, Dumineca trecută, cu talentul
său mare avea să vă spună ce deșteptat

conșiință a némului latinu era în Asa-
niți. Chiar atunci, când înțelepta preve-
dere politică, — ce păcat că nu o avem
și adă! — apropia pe Români de Bul-
gari și din acéstă apropiere resultă în
două rânduri, regate mari, Romănul nu
inceta d'a înțelege și d'a afirma eteroenia
lui față cu aliații lui politici.

Ioanițiu, imperatorul Romăno-Bul-
garilor, proclama în scrisorile lui către
Papa nealteratul sange latinu, ce curge
în vinele române. Elu se proclamă ade-
văratul urmaș alu imperatorilor de Ră-
săritu... Deși de aceeași religiune cu
Grecii, Asanii ne arată, că ideea națio-
nală era la ei mai puternică decât chiar
religiunea. (Aplause.)

Să învătămu delă ei acestu lucru
mântuitor.

Suntă nouă afirmațiuni ale latinității
nósre, așa dizele descălecări de mai
apoi, din Tera-Muntenescă și din Moldova.

Au Bogdanu Dragoșu, au Radu-
Negru séu cine va fi fostu, nu au destul
pământ în Ardél, în Ungaria? De ce
vinu dincóce de munți? Dorința de o
complectă osebire de alte némuri stră-
ine, de o dezvoltare pur latină, romănescă,
a ocasionat aceste descălecări séu No-

Înainte de a se vota propunerea această, ministrul de război a dat deputaților în ședință secretă lămuriri, din care staturile generale se se convingă, ca s'au luat toate măsurile d'a se pute apăra la nevoia neutralitatea.

Turcia și alianța triplă.

Diarele germane își dau totă silința să facă pe Turcia a se alătura la alianța triplă. Ele dicu, că în cel mai apropiat război Turcia trebuie să se decidă pentru o parte ori să pără, și fiindcă nimeni ei naturală este de a-și repara dauna din 1878, e cu neputință să se alătore la Rusia. „In casu de război, dice „Vossische Ztg“ într'un articol, această coalițiune, alăturarea Turciei la alianța triplă, va fi fără îndoie la fapt. D'ora ofițeri germani au reorganizat armata turcescă și fabrici germane de arme îi furnizează nouele puseci.

Fortificațiile Belgiei.

Foia comercială din Anvers spune, că generalul a înmănat ministriului belgian de război planuri și proiecte pentru *neamănata întregire a fortificațiilor Anversului*. Cheltuielile vor fi de 30 milioane franci.

Continuarea raportului

în procesul părintelui Lucaciu.

Sătmar, 13 Iulie 1889.

(Urmare.)

Înainte de ce ar depune martorii jurământul, se ridică procurorul *Böszörményi* și dice: „Mi-am făcut deja moțiunile față cu martorii, acuma voiesc să reflectez la martorii insinuați de d-lu acusat, Dr. Vasiliu Lucaciu.

Înainte de toate protestez în contra prestării jurământului din partea lui Ion Costin și Gavrilu Barbulu, cari ambii sunt cumnații acusatului; contra lui Costin Ioan încă și din acel motiv, că densusul este unul dintre aceia, cari au compus protocolul.

Față cu Nicolau Lupan și în contra depunerii jurământului din parte-i am aceeași excepțiune, ca în contra d-lui Costin, elu a fasonat, că densusul a scris protocolul în totă estensiunea sa, prin urmare nu se poate admite la jurământ; mai încolo a dîsu, mi-se pare, că numai ici și colo l'a înțeles pe orator.

Alexiu Popu a dîsu, că vorbirea lui Lucaciu a fost „epocală“, adică atât de memorabilă, ca totdeauna să-și aducă aminte de ea; martorul însă nu scie reproduce nimic din acea vorbire, prin urmare nu se poate admite la jurământ.

Vasiliu Baban, e sub imediata influință a acusatului, deorece e dascălu în Șişești și așa nici că ar îndrăzni să facă fasiuni agravate în contra preotului său atotputernic, prin urmare nu se poate admite la jurământ.

Berinde Alexie a dîsu, că densusul, deși propune în toate dillele din catechismu, totuși nu e în stare să citeze din elu, prin urmare nu-și aduce aminte de

vorbirea d-lui Lucaciu și așa nu se poate admite la jurământ.

Popu Ioan numai la o parte a vorbirei lui Lucaciu a fost de față, acusatul însă a vorbit mai bine de 1 1/2 ore, prin urmare cunoștința acestuia e puțină și defectuoasă, și așa nu-lu pot admite la jurământ.

Andreea Danilă a dîsu, că totă vorbirea lui Lucaciu a fost o sfântă dreptate, și totuși nu ne scie cita nimica; nu se poate prin urmare admite la jurământ; nu, mai ales și pentru aceea, că fasiunile făcute înainte judelei investigatori aici le retrage.

George Farkas numai atâta a priceput bine, cât ni-a predat aici; acesta însă e prea puțin, nu se poate prin urmare admite la jurământ, nu acum și din acel motiv, că partea aceea a fasiunii lui, unde dice, că Liptak nu a fost mereu de față și nu a ascultat vorbirea lui Lucaciu, și așa convine cu mărturisirea acestuia.

Ioan Murgu și Chirilă Breban încă au fasonat puțin, ergo nu se pot admite la jurământ.

Dobay János odată dice, că scie românește, altădată că nu, (a dîsu, că nu scie limba cultă), prin urmare este dubiu ca să fi priceput vorbirea; ori cum ar jura, subversază posibilitatea jurământului fals.

Trifu Grigorie și Budu Onuț, a căror fasiune convine cu mărturisirea lui Liptak, încă nu se pot admite la jurământ.

Mai departe Avramu Breban, Nicolau Lupan, Ioan Costin, Atanasiu Lupan, Alexie Popu, Vasiliu Baban, Gavrilu Barbulu, Ioan Popu, Alexiu Berinde au declarat solemn, că ei în toate consențesc cu vorbirea lui Vasiliu Lucaciu, pe care o subscriu și o primesc de a lor, cu care consențescu totdeauna. Prin acestea nu dicu, Onor. Tribunalu, că vorbirea incriminată a domnului Lucaciu se fiă păcătoasă, au recunoscut însă densii, că sunt părtași urei și sântemintelor dușmănoase ale acusatului, ce le nutrește acesta față cu rassa maghiară. Mai departe totă aceștia s'au identificat deplin cu d. Lucaciu în această estensiune politică prea delicată, e der afară de totă îndoie, că ar dori să-lu scotă pe ortacul lor de sub mână pedepsitoare a legii. Aceste considerațiune mi-se pare vor fi de ajuns, ca On. Tribunalu să nu-i admită pe numiți martori la jurământ.

Din parte-mi declar, că cu depunerea jurământului martorilor neexceptați de mine consideră ca finită procedura pentru constatarea faptelor. Alt-cum numai cetirea în traducerea autentică a protocolului original alu conferinței, sub-asternutude d-lu protop. Bilfu, o mai ceru.

Preș.: D-lu procuror încă eră a cerut jurarea martorului Pap Zsiga și a soților săi, astăzi a cerut să fiă jurăți ceilalți, er jurământul martorilor apărării se fiă respins. Are d-lu avocat a face vre-o observare la acestea?

Coroianu: Înainte de toate reflectez la propunerea de eră a d-lui procuror, care stă din 2 părți: una din sancționarea fasiune unui martor mortu, alta din jurarea martorilor numiți cu Pap Zsiga.

Cumcă sancționarea mărturie morțe nu poate obvină, nici că mă îndoiesc; er decă vom considera puțin numai pe acești patru din urmă și basa, pe care s'a făcutu acuzarea, va păre evidentu motivul ce interdice acestu jurământ. Deci în contra jurământului lui Pap Zsiga, Liptak Jozsef, părintele și Liptak Jozsef fiul, Mostis Jozsef și Róth Mátyás, s'erbătoresce protestez.

Motivele mi sunt următoarele: S'a insinuat Onoratului Tribunalu o acuzare, pe care acești citați o au scrisu. În decursul acestei pertractări prin fasiunile mai a tuturor martorilor s'au nimicitu și distrusu toate momentele și părțile acelei acuzări, aș pot să arăt această acum, der imi sustin dreptul pentru apărarea generală. Acum numai acele argumente și observări le-oiu espune, cari ne silesc să-i reținem pe aceștia dela jurământ, din motivul, ca să nu-i lăsam să jure falsu.

Ecă, on. tribunalu, fasiunile martorilor, cari au scrisu acea acuzare, nu pot servi ca dovadă nici măcar într'o simplă împrejurare. Acești martori, fără să fi fost incredințați de cineva ca ei să fi apărării intereselor statului, ce cade în sfera fi datorința poliției, care a și participat la acea conferință; acești martori dicu, cu vătămarea său mai puțin ignorarea oficiului polițienesc, scriu și prezintă tribunalului o acuzare, plină cu cele mai urite și nedrepte incriminațiuni, cari însă în cursul acestei pertractări lungi toate s'au dovedid ca nedrepte în părțile lor cele mai esențiale. Onoratulu tribunalu, decă vră să judece drept și justu — de ceea-ce nici un momentu nu dubiteză — acuzarea totă se nimicesce și acusatul trebuie să-și capete satisfacțiunea sa. Ce e însă cu acuzatorii? Acuzarea lor devine calumnia și ei, cei mai păcătoși calumniatori, etă pentru ce se sfoțeză, etă pentru ce se legă morțiș de acuzările și fasiunile lor. Au frica pedepsei, ce cade asupra calumniatorilor.

Pot să arăt, că sunt și interesați, der altcum nici nu-i tinu atât de însemnați, ca să li se potă atribui vre-o greutate.

En' să-i privim însă din altu punct de vedere; să-i vedem și din altă latură, și vom ved, de exemplu, pe Pap Zsiga în colorea cea mai respingătoare. Față cu acestu nefericitu cu documente se potă adeveri, că s'au fostu intentat în contra-i cercetări disciplinare, criminale și altele, pentru abusu cu oficiu, dilapidare de bani publici, falsificare de cambii și alte păcate comise în oficiu și afară din oficiu. Este prin urmare un om de mult și grozav de pătat. Și pe acestu om d-lu procuror ilu recomandă pentru jurământ! Mi-e datorința să-i ajut onoratulu tribunalu să oprască calea, ce ar duce pe unu nefericitu la păcatul jurământului strămbu. Mi-e datorința să arăt, că Pap Zsiga din considerațiuni sociale și morale e rușinea, pata societății, unu gunoiu aruncat și desconsiderat de mult de societăți. (Era ceva nu numai în pronunția, ci și în gestul, cu care își înșoia d. avocat cuvințele acestea nimicitore. Efectul nu se poate descrie; publicul fără voia arunca privirile cele mai desconsiderătoare și condamnătoare asupra acusatului,

asupra căruia arată avocatulu cu mână dreaptă cu disprețulu cel mai jalnic pe față. Iritațiunea judecătorii nu și-o mai puteau ascunde. Pe unu astfel de individ tribunallu nu-lu va lăsa la jurământ.)

Preș.: Acestea sunt cuvinte grele, d-le avocat și...

Coroianu: Mă rog de on. tribunalu să mă lase să-mi terminu observările și să nu fiu întrerupt. E de mare însemnătate acestu lucru, căci onorea, viitorulu și libertatea unui cetățen, pe cât de considerat prin pozițiune, pe atât de onorat și de omeniă, este pe tapet, și se aruncă în risicul unui joc atât de neprecugetat. Aceste clenodii scumpe ale clientului meu nu se pot și nu e iertat să se atace de atari indiviți, cari de mult s'au desbrăcat de ele, și cari Dumneșu scie din ce interese o facu. Am aici trei documente, cari arată, că Pap Zsiga a umblat după martori și și-a căutat omeni, soți lângă sine; alte două documente l'u dau pe față, ca pe cel mai păcătoș și condamnabil în oficiul său, er acesta ilu face de scărba societății. Acestu documentu în care societatea se provocă, ca să se ferescă de această cangrenă, e scrisu de 29 cetățeni de omeniă și nu Români, ci Unguri cu subscrierea lor propriă. Acești omeni, acești cetățeni, cari de sigur au avut multe ocașiuni a-lu cunoșce, ilu numescu lăpădatură, gozul societății, individulu cel mai timbrat, de care se se ferescă totu omul de omeniă. Le presentezu onoratulu tribunalu, și mă rog să se cetescă.

Preș.: Aceste sentințe numai atunci ar avé valore și putere nimicitore pentru martori, decă ar fi sentințe de judecătorii. D-lu avocat prea multe a dîsu și multe și-a permis pe conta onorei martorului, și nu și-a adus aminte, că decă nu se potă acelea documente, care în greșela calumniării, și că calumniatul va pută să-și vindice apărarea legii pentru onorea sa vătămă. Documentele citate nu permit să se cetescă, nu le primesc și le resping.

Coroianu: Ferescă Dumneșu, ca eu în acestu loc să vatăm de cineva să se-i detragă cuiva. Eu mi cunoscu prea bine pozițiunea și drepturile se: cercul ce mi-lu dă și prescrie legea. Ia plăcută a greși d-lui președinte, și a uitat, că eu în acestu loc sfânt, ce-lu ocup, ca apărătoriu, nu potă să comit calumnia. În acestu loc am dreptul să mă folosesc de toate documentele, cari pot să lumineze cât de puțin o latură sau alta a lucrului. Eu nu afirm, că Pap Zsiga e unu om de nimica, ci se afirmă într'un document, într'un atestat, și-mi pare rău, că d-lu președinte nu are voia să permită cetirea lui. Să se cetescă, mă rog, cu acesta apoi și celelalte documente, ca să se scie cine e acestu domn susținut în oficiu administrativ, cu care stăm față.

Judele Viski: Să nu insiste d-lu apărător, ca să se cetescă în publicu documentele amintite, și din parte-mi propun, ca să se ia numai între scrisorile și actele procesului.

Tribinallu primescă această și d-lu avocat predă trei documente, pe cari le și cetesc tribunaliștii cu mare sațiu. (Va urma.)

vae plantationes. Nu este adevărat, că persecuțiunile religiei ce suferiau Români dela Unguri au determinat aceste *Novae plantationes*. Persecuțiune religioasă dela catolic? Der una din cele mai antice biserici zidite de Radu Negru a fostu o biserică catolică. Și domni Moldovei, dela Lasca și urmașii lui, tinu casă forte bună cu Papa și permitu înființarea de biserici și episcopii catolică în Moldova.... Nu de influențele catolicismului se temeau domni noștri vechi, ci de amestecul numai în dezvoltarea națiunii lor, a vecinilor puternici....

Turnat'ăși ore odată untu-de-lemn cu încetul în apa unei candelă? La ori-ce distanță cade picătura de uleiu, ea caută picătura anterioră cădută... Aceste picături se atrag și pare că cu unu adevărat entuziasm se unescu toate la unu locu....

Așa fenomen observă istoricul în Candelă nestinsă de viscole a Românilor....

Român atrage pe Român și se nascu Principatele. (Lung aplause.)

Și procesura va continua sub ochiul

și mâna lui Dumneșu!... (Re'noite a-plause.)

Cui se datoresce acestu fenomen? Deșteptatei consciințe a naționalității, a latinității nămului nostru.

*

Ba atatu era de puternică legătura etnică din națiunea română, în secolii trecuți, că în sinul ei se topescu, ca în alambicul metalicu, cel mai resistent la vătoreă jarului, — ori-ce alte elemente eteroetnice se insinuă în cuprinsul teritoriului statelor libere române.

Documentat'am această cu lucrarea mea despre „Slobozii“.

Unde sunt astăzi acei omeni de toate nămurile, colonizați în ambele țări române? Aceste elemente eteroetnice la estremu s'au asimilat, s'au contopit în marele totu românesc, grația puternice sale *agregări naționale* deplin conșiente.

*

În prima mea conferință, la vechiul *Ateneu*, — vai! sunt acum 24 de ani (5 Februarie, 1865), am spus eu secretu acestui mare fenomen.

Factorul cel mai puternicu, cel

mai vechiu alu naționalității române a fostu *femeia română, mama română*. (Aplause.)

Da, meșterulu Manole nu a aflat altu mijloc de a întări zidurile Curței de Argeșu, decătu încastrându în ele o *femeie*.

Chiar *Ateneul* nostru, acestu *palat*, nu l'a putut ridica, cu totă stăruința ce a pus d-lu Esarcu, decătu în ziua, când a zidit murei acestui templu pe inimă de *femeie*...

Ce? nu credeți?... Întrebați pe d-lu Esarcu; d-lui v' va spune cum a furat acele inimă pentru *Ateneu* și cum din ziua când avu asigurat concursul femeii române, din acea zi d-lui avu bani, avu putere să m'ergă zidirea în spor. (Aplause.)

*

După *femeia română*, cine contribu mai mult la neîncetata dezvoltare a consciinței noastre naționale, f' *Biserica*.

Istoria nu este nici deistă nici atee. Istoria Românilor nu potă nega, ce a câștigat națiunea dela *Biserica*, ori ce a pierdut prin ea. Decă, pentru unu motiv ori altu, biserica a întârziat

desvoltarea limbei române scrise, în favorea Slavonei, pe atunci nepericuloasă Românilor, der utilă în lupta contra vecinilor mari catolici, totu biserica a scris și tipărit în secolul alu XV-lea, alu XVI-lea și alu XVII-lea primele cărți în limba românească. — Lupta bisericei de mai apoi contra Grecilor, pregăti revoluțiunea, care salvă țările de Fanarioți.

*

Negreșit, alătura cu biserica, și sincronistic cu acțiunea minunată a *mamei române*, a mai contribuit și altu puternicu factor: *instrucțiunea*.

Mai înainte de toate, împrejurarea, că la Unguri și la Poloni limba cea oficială era cea latină, scutesce pe Români dela influențe culturale de altă limbă. De aci vine, că prima scriere profană a Românilor, este unu letopisțu *latinescu*.

*

Școlile polone însă, avură cel mai determinat rol în evoluțiunea noastră culturală și în *direcțiunea noastră etnică*.

Iagelonii, fondându universitatea dela Cracovia, ea deveni unu focar

SCRILE DILEI.

Carmen Sylva. Povestea *Cântecului*, scrisă de cunoscuta autăre Carmen Sylva, după câtă se află, se traduce actualmente în 15 limbi, între cari și Volapük.

Artista română Hartularu. Diarul „Le Matin” aduce scirea, că d-na Dardée (Hartularu), care a cântat rolul Julietei la Operă, a părăsit Parisul, spre a merge la Petersburg, unde e angajată pentru o lună. Se va întorce apoi la Paris și va pleca din nou la Nizza, unde are un angajament pentru mai multe luni.

D-lu Zaharia Stoianof, președintele adunării deputaților din Bulgaria, a trimis d-lui Tache Ionescu o scrisoare, prin care îi mulțamește pentru cuvintele frumoase, pe care d-sa le-a pronunțat la banchetul d-lui Assaki.

Soția credincioasă. O stranie petiție a primită în zilele acestea curia din Pesta. Fostul finanțu Alexiu Henter, care a fost condamnat de tribunalul din Sigetulu Marmației la trei luni temniță, rogă curia ca, luându în considerare starea lui bolnăvicioasă, să facă pedepsa în temniță soția sa, care se bucură de cea mai bună sănătate în lume! La petiție era alăturată și o declarație a soției lui Henter, că e gata a face ea pedepsa în locul lui. Curia însă n'a putut admite, ca vrednica soție să aducă această jertfă.

Clarinetu viu. În Pesta se produce acum un băutu de 12 ani din comitatul Neogradu, anume Michailu Melo, care cântă fără instrumentu ca cu clarinetul, nefindu în stare să cânte ca un om.

Correspondența „Gaz. Trans.”

Clușiu, în 8 Iuliu 1889.

Tantum quod justum et aequum! Despre profesorul Victoru Rusu de aici, — pe care l'au atacat pe furișu ziua mare elevii săi de mare speranță: Iakabfy Mizes, Bessenvei Boldizsár, Inzofy Samu, Leowei Leo și Molnár Károly fără nici o cauză, fiind-că estu timpu pe nimenea n'a secundat, ținendu-se numai strictu de instrucțiunile ministeriale prescise, cugetându că mai bine să solicite și să constringă pe căile legale pe elevii săi neglijenți ori târșii, să învețe, decât ca la finea anului să fiă necesitată a'i secunda, — pressa ungurescă a ucinat zilele trecute din pene răutăcioase o mulțime de neadeveruri.

Adevărul, ca lumina soarelui, în totă afacerea acesta e numai atata, că respectivul profesor, fiindu unul din

caldu de cultură românească și cu direcțiune latină.

Renascerea italiană, atrăgându atențiunea lunei asupra învățaților și literaturilor italieni, universitatea polonă se grăbi a chema, ca profesori numeroși Italiani.

În școlile jesuitice, școle număröse și puternice, de asemenea veniră mulți profesori din Italia.

Acastă împregiurare puse în contact pe Moldoveni cu Italianii... Imi închipuesc pe unu *Gr. Urechidă*, pe *Mironu* și *Velico Costin*, grăindu românește la aceste școli, cu alți Moldoveni.

Profesorii italieni, audu o vorbă ce semnă cu limba loră proprie. Atențiunea lor e deșteptată și apoi la rândul lor deșteptă pe *Urechidă*, pe *Costin* asupra indentității de origine a Românilor cu Italianii.

Chiar și mai târșiu *Mironu Costin* iubia să stea la vorbă cu unu episcopu catolicu din țără pentru că era Italianu și căci îi grăia și-lu entusiasma despre *latinitatea* originelor Românilor.

„Revista literară.” (Va urma.)

tre cei mai conștiențioși și diligenți, și voinđu să vedă și sporiu după atata labóre pusă în instruirea și educarea elevilor săi nemulțamitori, a trebuit să procedă conformu instrucțiunilor contra celorl ce nu voiau să învețe cu deosebire limba germană, mai vartosu dela demonstrațiunile absurde de „abzug nemet!” ce au fost și pe aici pe stradele capitalei „Kulturgylet”-ului transilvan, și așa pe lângă câteva agitări și conjurări clandestine a ajunsu a fi improșcatu cu petri etc., dreptu remunerațiune șovinistică, pentru-că în decursu de 18 ani de oficiu solicitu a datu atăția docenți bun patriei.

De altmintrelea pe aici toți suntu convinși (primo loco însuși consiliulu directoriu și profesorii acelu institutu), căci îlă cunoscu mai deaprobe pe profesorul Rusu, ca pe unu modelu de diligență și punctualitate, că după unu oficiu conștiențiosu și labóre de 18 ani pe terenul instrucțiunei patriei, nu merită astfel de tractare neumană, să nu dicu barbară... deși e Român, nici transferare injustă, cum scrie o fôia kossuthistă, ci promovare, de mai este dreptate și pentru Românii în această țără.

Vederemo.

Programa gimnasiului român din Beiușu.

În tipografia „Aurora” din Gherla a eșitu de sub tiparu Programa gimnasiului sup. gr. cat. din Beiușu pe anul 1888-89, edat de *Petru Mihut*, directoru. Estragemu din această programă următoarele date:

La gimnasiulu din Beiușu au funcționat 12 profesori, — dintre cari 11 facu parte din clerulu diecesanu gr. cat. de Oradea-mare, — și 4 caticești, anume pentru tinerii de confesiunea gr.-orientală, romano-cat., elvetică și mosaică.

În întregu gimnasiulu s'au propus: din limba română și germană câte 17 ore, din latină 42 și din maghiară 28 ore pe săptămână!!!

La gimnasiu au fost înscriși: 252 scolari, mai mulți cu 3 ca în anul precedentu. Dintre aceștia: 81 gr. cat., 127 gr. or., 19 romano-cat., 10 de confesiunea elvetică, 5 Israeliți. Vorbescu numai românește 20, numai unguresce 6, amândouă limbile 186, rom. și nemșesce 3, tôte 3 limbile 17.

S'au prezentat la esamenulu de maturitate 11 absolți de cl. VIII și 4 corectori; au eșitu: maturi cu bine 1, maturi 7, relegați pe 2 luni 4, respinși pentru totdeuna 1.

Cu stipendii — în sumă totală de 715 fl. — au fost împărțaiți 13 scolari; din beneficiulu de pâne au fost împărțaiți 57 tineri gimnasiști gr. cat. și alți 9 tineri gr. cat. dela școlele capitale. Beneficiulu de pâne constă: din interesele capitalului de 5000 fl., care aparține fundațiunei fericitului episcopu Samuilu Vulcanu; apoi din adausulu ce-lu dă diecesa gr. cat. oradană în totu anul și din fundațiunea Jigaiiană, din care au fost ajutorați cu pâne, respective bani, câte 30 cr. pe săptămână, 8 tineri.

Societatea de lectură „Samuilu Vulcanu” a avut 28 membri ordinari; s'au ținutu 20 ședințe ordinare și 2 estrordinare, în cari s'au cetit și criticat 18 operate, s'au declamat 50 poesii. Cu ocaziunea aniversării morții fostului Episcopu S. Vulcanu, întemeiatorulu gimnasiului, s'a ținutu o ședință festivă publică, care a reușit bine și a fostu foarte cercetată. Biblioteca stă din 204 cărți românești în 251 tomuri, ér archiva stă din 229 cărți în diverse limbi. Avere în bani: 666 fl. 38 cr.

Ilustritatea Sa d-lu Episcopu Mihailu Pavelu, patronulu și marele binefacetoru alu gimnasiului, în 14 Septemvre a vizitat școlile cu deamăruntulu, a ascultat propunerile profesorilor și răspunsurile elevilor, s'a informat despre numărulu, limba maternă și religiunea elevilor, a vizitat museele și tôte apartamentele institutului. Asemenea a

visitat institutul și consiliarul r. și directorulu superioru alu districtului de învățamentu, Fr. Petrovics, care se declară foarte mulțamitu, constatându unu adevăratu progresu, atatu în instrucțiune, cât și în conducerea deprinderilor de totu soiulu.

Venerabila matronă, veduva gr. cat. Caterina Sohlich nasc. Vass, a testat pentru sporirea beneficiului de pâne tinerilor gr. cat. 500 fl.

Pentru înmulțirea bibliotecii gimnasiuale a dăruitu d-lu Iosifu Vulcanu mai multe opuri românești de mare preț; asemenea a dăruitu mai multe opuri mai mărunte și d-lu Vasiliu Leșanu etc.

Inscrierile pentru anul viitoru școl. se vor face în 29, 30 și 31 Augustu st. n. Didactulu anualu 12 fl., scutiți potu fi numai cei șraci. Taxa de primire pentru tinerii, cari întră în cl. I. și cari merg dela alte gimnasii, e 2 fl. Nici unu tiner nu va fi primitu până nu va arăta, că are manualele de școlă recerute.

TELEGRAMELE „GAZ. TRANS.”

(Serviciulu biuroului de coresp. din Pesta.)

Berlinu, 23 Iulie. „Kreuzzeitung” declară față cu foile rusești, că între Bismarck și Waldersee nu există nici unu contrastu.

Diarele centrului și cele engleze aiureză despre trecerea împărătesei veduve Augusta la catolicismu. În această privință nu e adevăratu nici unu cuventu.

Hamburgu, 23 Iulie. Impăratulu intenționează să țină cu monarhulu austriacu o paradă a flotei la Kiel.

Parisu, 23 Iulie. Sâmbăta comisiunea instructore a senatului va propune suspendarea drepturilor civile ale lui Boulanger, Rochetort și Dillon, cu care e împreunată secestrarea averii. Ministrulu de interne a destituit 40 de funcționari ca compromiși în afacerea Boulanger.

Syra, 23 Iulie. *Insurgenții din Creta au isgonit autoritățile din Vamos și Cidonia, și au ars arhivele. Țărani, cuprinși de spaimă, se refugiază. Situațiunea s'a înrăutățit.*

Literatură.

„Amicul Familiei”, diaru beletristicu și enciclopedic-literaru cu ilustrațiuni; apare în Gherla la 1 și 15 a fiă-cărei luni în mărime de câte 2-3 côle și costă pe an 4 fl., pentru România pe an 10 franci. Anulu XIII. Proprietaru, redactoru și editoru N. F. Negruțiu. — N-rulu 13 dela 1 Iulie conține: Dr. Aurelu Mureșianu (textu și portretulu); Multe flori (poesii), de G. Simu; Cugetări despre valorea și dezvoltarea caracterului (urmare), de Dr. Gr. Silași; Sosire și plecare (poesii), de Iosifu Popescu; Inelulu (novelă); Ultimulu doru alu poetulu Eminescu; Cântăreța (novelă); Femeile (caracterisare); Proba de focu (comediă), prelucr. de Irina Soanea Bogdanu; Diverse (Monumentulu Canoniceului Ioanu F. Negruțiu; Sănșirea Episcopului Popea; Parastasu pentru Bărnutu etc. etc.); Glume (cu ilustrațiuni).

DIVERSE.

Butoie de hârtia pentru bere. Americani, după-ce au început să fabricerôte de drumu de feru de hârtia, scaune, cărămiți, etc. în curendu voru întrebunța și butoie de bere, făcute din pastă de hârtia (papier, maché). Unu fabricantu din New-York a și căpătat patentulu fabricațiunei butoierilor de bere de hârtia, cari nu lasă nimic de doritu față de cele de lemn. Elu întrebunțeză la fabricarea pastei din hârtia unu felu de erbă, care există în mare cantitate între Jersey City și Newark, care până

acuma nu era de locu întrebunțată și care se adaptază admirabilu pentru acestu scopu. Unu altu întreprindetoriu a construitu o mașină, care, cu ajutorulu a doi omeni, pote fabrica zilnicu 800 de butoie. După-ce butoiele suntu scoșe din forme, primescu prin o altă operatiune o glasăru antiseptică. Mulți din fabricanții de bere din America întrebunțeză deja aceste butoie, cari suntu foarte bune și pentru esportulu uleiurilor. De observatu este, că aceste butoie suntu și mai ieftine, se pot curăți mai lesne și suntu mai ușore de transportat ca cele de lemn.

Fanatismu religiosu. Lângă Comorn, în Ungaria, este o mică comună, S-tu Petru; ér în curtea unu locuitoru de aici o fântână, în giurulu căreia de mai multe săptămâni de zile umblă o întregă ceta de pelerini, cari au venit să ia apă din puțu, căci s'a svonit, că apa e sfântă, miraculosă, deore-ce într'ensă șede sfânta fecioră Maria. Eță cum s'a răspândit svonulu, ce a atrasu lumea și credința, că în puțu este fecioră Maria. Proprietarul în una din zile a vedutu, că strălucese ceva în fundulu puțului. Elu chemă să arete acesta și vecinilor săi. O femeia din vecinătate uitându-se și ea în puțu, strigă de-odată: „Sfânta fecioră Maria!” D'atunci toți vecinii cred, că în puțu e fecioră Maria. Proprietarul puse atunci o ușă pe puțu, pe ușă greutatea ca sfânta fecioră să nu mai ese afară. Scirea răspândindu-se însă prin satele vecine, din tôte părțile năvăliră omenii bolnavi, și desfăcură cu forța ușa, scoseră apă să bea și să se spele cu ea, ca să se vindece. În satu lumea nu mai încăpea. Atunci autoritatea comună interveni pentru a opri aglomerarea. Cei veniți însă se opuseră, bătura pe soldați și asediară puțulu. Astfel că aș nimeni nu mai pote să oprască, ca întregu județulu să nu pelerineze la puțulu miraculosu, în fundulu căruia ei dicu că este sfânta Maria, pe care o păzescu cu mare sfințenie.

Mesuri contra asficsiei din căldură.

Asficsiatulu se pune josu la unu locu răcorosu, i-se scotu hainele și i-se frēcă tare spinarea și picioarele dela genunchi, ca să se provoce reîntorcerea sângelui în periferia. I-se dă cu lingura o bătură răcorosă, ca limonad, seu în lipsă de lămăi, apă, în care vor fi puse câte-va picături de oțetu, cu care se frēcă puțin și fruntea bolnavului. Decă nu va avé sudore, i-se va uda capulu repetat cu apă rece.

Cursulu pietei Brașov

din 23 Iulie st. n. 1889.

Bancnote românești	Cump.	9.42	Vënd.	9.45
Argintu românesc	-	9.38	-	9.40
Napoleon-d'or	-	9.45	-	9.47
Lire turcesc	-	10.65	-	10.70
Imperial	-	9.65	-	9.70
Galbin	-	5.58	-	5.62
Scris. fonc. „Albina” 6%	-	102.—	-	—
” ” ” 5%	-	98.59	-	99.—
Ruble rusești	-	120.50	-	121.50
Discontulu	-	6 1/2—8%	-	pe anu.

Cursulu la bursa de Viena

din 22 Iulie st. n. 1889.

Renta de aur 4%	-	-	-	100.—
Renta de hârtia 5%	-	-	-	95.15
Imprumutul căilor ferate ungare	-	-	-	—
Amortisarea datoriei căilor ferate de ostu ungare (1-ma emisiune)	-	-	-	100.—
Amortisarea datoriei căilor ferate de ostu ungare (2-a emisiune)	-	-	-	—
Amortisarea datoriei căilor ferate de ostu ungare (3-a emisiune)	-	-	-	112.70
Bonuri rurale ungare	-	-	-	104.80
Bonuri cu clasa de sortare	-	-	-	104.80
Bonuri rurale Banat-Timiș	-	-	-	104.80
Bonuri cu cl. de sortare	-	-	-	104.80
Bonuri rurale transilvane	-	-	-	104.80
Bonuri croato-slavone	-	-	-	105.—
Renta de argintu austriac	-	-	-	84.75
Renta de aur austriac	-	-	-	109.80
Losuri din 1860	-	-	-	140.50
Acțiunile băncii austro-ungare	-	-	-	907.—
Acțiunile băncii de creditu ungar.	-	-	-	317.50
Acțiunile băncii de creditu austr.	-	-	-	304.25
Galbeni împărătesc	-	-	-	5.64
Napoleon-d'or	-	-	-	9.47
Mărci 100 imp. germane	-	-	-	58.27 1/2
Londra 10 Livressterlinge	-	-	-	119.15

Editoru și Redactoru responsabilu:
Dr. Aurel Mureșianu.

Nr. 4480-1889.

PUBLICAȚIUNE.

La unu căne, impușcatu în Dêrste în 19 a lunei c., care a mușcatu ômeni, câni și alte animale domestice, s'a conpatatu medicalminte turbarea. Pe basa stoinărei comisiei medicale se dispune în sensul ș-lui 188 altu art. de lege VII din 1888 ca toți câni afătoru pe teritorul orășenescu, sê se țină în decursu de 40 zile legați, sêu fiindu provêquți cu botniță, prin carea sê se impedece mușcarea, sê se conducă cu fringhia.

Câni caru umblă liberi se voru prinde de călău și se voru ucide îndată.

În sensul ș-lui 102 altu art. de lege XL din 1879 se provôcă mai departe făcare, ca asupra acelu câni sêu animale de casă, cari dau semne de turbare, sêu la cari se observă simptome, din cari se pôte conchide turbarea, — sê facă imediatu arătare subscrisului căpitanatū, pedepsindu se la casu contrariu întrelăsarea acestei arătări conformu legi.

Brașovū, în 19 Iulie 1889.

Căpitanatulū orășenescu.

IUN MIRCIA

carele în anulū 1849 a slujitū în Avrigū la baronulū Bruckenthal, se provôcă, ca în interesulū sêu propriu sê incunosciințeze pe „Administrațiunea“ acestei foi despre locuința sa, unde se află de presentu.

121,4-3

Numere singuratece din „Gazeta Transilvaniei“ à 5 cr. se potū cumpêra în tutungeria I. Gross, și în librăria Nicolae Ciurcu.

Avisu d-loru abonați!

Rugăm pe d-nii abonați ca la reînnoirea prenumerațiunei sê binevoiască a scrie pe cuponulū mandatului postalū și numerii de pe fâșia sub care au primitū diarulū nostru până acuma.

Totodată facemū cunoscutū tuturorū D-lorū abonați, că mai avemū din anii trecuți numerū pentru complectarea colecțiunilorū „Gazetei“, precum și câteva întregi colecțiuni, pentru cari se potū adresa la subsemnata Administrațiune în casu de trebuință.

Domnii, ce se abonéză din nou, sê binevoiască a scrie adresa lămuritū și sê arate și posta ultimă.

Administraț. „Gaz. Trans“.

„ALBINA“, institutu de creditu și de economii Filiala Brașovū. Amanetéză mărfuri cu interese de 6 până la 7%

în sensulū regulamentelorū ei referitôre, — primește mărfuri spre imagazinare în magazinele ei proprii de lângă gară, de asemenea închiriază pe teritoriulū ei și locuri pentru depozitare.

Informațiuni mai de aprôpe se potū lua dîlnicū în biroulū institutului, piață No. 90, dela 8—2 ôre d. p.

84,8

A. Plecarea postelorū.

- a) Dela Brașovū la Rêznovū-Zêrnesci-Branū: 12 ôre 30 m. după amêdî
b) „ „ „ Zizinū: 4 ôre după amêdî.
c) „ „ „ în Sêcuime [S Georgi]: 1 ôră 30 minute nôptea.
d) „ „ „ la Făgărașū: 4 ôre dimineța.
e) „ „ „ la Săcele: 4 ôre dimineța.

B. Sosirea postelorū:

- a) Dela Rêznovū-Zêrnesci-Branū la Brașovū: 10 ôre înainte de amêdî
b) „ Zizinū la Brașovū: 9 ôre a. m.
c) Din Sêcuime la Brașovū: 6 ôre sêra.
d) „ Făgărașū la Brașovū: 2 ôre dimineța.

Mersulū trenurilorū

pe liniile orientale ale căii ferate de statū r. u. valabilū din 1 Iunie 1889.

Table with multiple columns for train routes: Budapesta-Predealu, Predealu-Budapesta, B.-Pesta-Aradu-Teius, Teius-Aradu-B.-Pesta, Copșa-mică-Sibiu, etc. Includes departure and arrival times for various stations.

Notă: Numerii încuadrați cu linii grôse însemnăză ôrele de nôpțe.